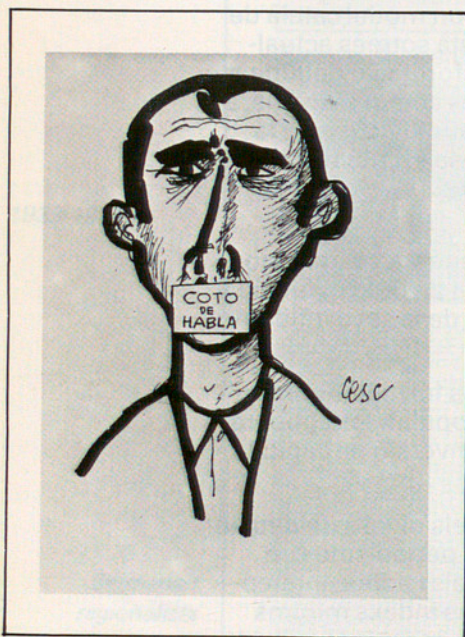

Prensa comarcal i censura

Joan Busquet

Des de la "Còpia de dos cartes escrites per lo doctor Felip Viñas des de Perpiñà en 20 de setembre de 1639, en les quals conta la victòria que an tingut contra l'Exèrcit francès", impresa a Tortosa aquell mateix any, les comarques catalanes han conegut una vida periodística molt rica i intensa.

L'any 1939, però, el franquisme aconsegueix estroncar la tradició. El nou ordre sorgit de la derrota republicana a la guerra civil fa taula rasa de la premsa comarcal i la represa és lenta i extraordinàriament difícil.

Cesc censurat

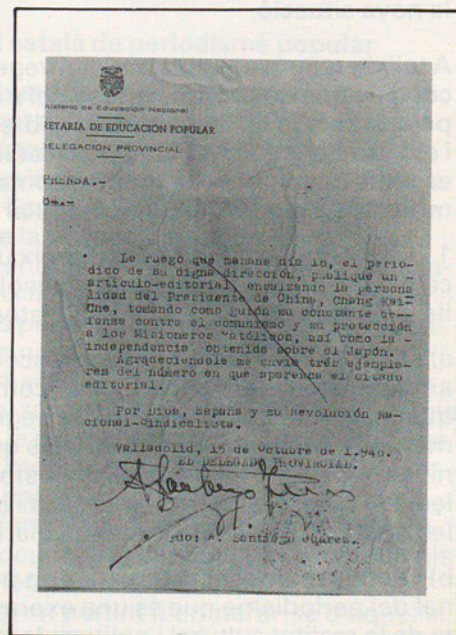
La Biblioteca de Catalunya acull, de l'onze al trenta-u de maig, una exposició sobre el tema "Prensa comarcal i censura". És una mostra, modesta i parcial, però significativa, d'allò que ha estat la lluita aferrissada de la premsa local i comarcal per sobreviure, primer, als propòsits anihiladors del nou Estat sorgit amb la derrota republicana a la guerra civil, i per deixar constància, després, d'afanys renovadors mai no emmudits pels signes represius d'uns temps en els quals la censura combinava la brutalitat més grollera amb el suggeriment o l'amenaça subtils. L'exposició és, sobretot, el *flash* d'un llarg viatge: el viatge de la premsa de les contrades catalanes cap a la recuperació d'una tradició estroncada.

Hi ha una anècdota ben il·lustrativa. El gener de 1939, un escamot falangista que ha contribuït a "alliberar" Terrassa ocupa sobtadament els tallers d'un dels diaris que s'editen aleshores a la vella Egara. El cap de l'escamot s'adreça a l'encarregat dels tallers:

—¿Cómo se llama este periódico?, fa, autoritari, el dit al gallet d'una escopeta atrotinada.
—"El Día", respon l'encarregat, confós
—Pues desde ahora se llamará "La Noche"!

I tot i que no se'n va dir "La Noche" sino "Tarrasa. Órgano local de las FET y de las JONS", el fet és que a Terrassa, i arreu de Catalunya, el ventall riquíssim de publicacions periòdiques va ser substituït per butlletins de propaganda del Movimiento Nacional o, senzillament, liquidat. Solament van subsistir alguns butlletins interiors d'entitats diverses, refugiats generalment en la temàtica cultural. La nit: la noche.

El 22 d'abril de 1938, el BOE publica un decret regulador de la premsa que resta vigent durant vint-i-vuit anys. El decret, que pretén "redi-

Les consignes dels anys cinquantes

El nou ordre sorgit de la derrota republicana fa taula rasa de la premsa comarcal i la represa és lenta i difícil

Una llei per "redimir el periodismo de la servidumbre capitalista de las clientelas reaccionarias o marxistas"

mir el periodismo de la servidumbre capitalista de las clientelas reaccionarias o marxistas" i de l'"envenenamiento sectario y antinacional", proclama la "llibertat de premsa", és a dir, l'autèntica llibertat, no pas la "llibertat entendida al estilo democrático": la llibertat que "ya nunca más podrá desembocar en aquel libertinaje democrático por virtud del cual pudo discutirse a la Patria y al Estado, atender contra ellos y proclamar el derecho a la mentira, a la insidia y a la difamación como sistema metódico de destrucción de España decidido por el rencor de poderes ocultos."

Un estat d'excepció de més de trenta anys

Conseqüent amb els propòsits anunciats, el decret atorga a l'Estat l'organització, vigilància i control de la "institució nacional de la Premsa periòdica", retableix la censura, dota la nova administració de totes les potestats, inclosa la d'obrir i tancar publicacions, nomenar-ne els directors o "castigar gubernativamente" periòdics i periodistes que no s'atenguin a "las normas de la moral cristiana" i als principis del Movimiento Nacional i de les lleis fonamentals de l'Estat.

L'estat d'excepció dura, fet i fet,

fins als anys seixantes: els periòdics, convertits en instruments d'agitprop del partit únic; i, excepcionalment, publicacions de l'Església, concebudes sobretot com a eines d'apostolat, i, a partir de 1945-50, alguna modesta plataforma privada d'expressió d'inquietuts culturals i artístiques més aviat intemporals.

Més enllà d'aquest periodisme d'estar per casa, confegit per funcionaris de la Falange o militants d'Acció Catòlica, el desert. Són els temps de la censura prèvia a què, malgrat totes les prevencions jurídiques —i de les altres—, s'han de sotmetre totes les publicacions. Són els temps dels partits i les consignes, impartides *urbi et orbe*, i dels guions amb tuf de Goebbels. Uns temps en els quals els funcionaris de la Direcció General de Premsa es reparteixen les funcions: els uns ratllen amb llapis vermell allò que no es pot dir i el altres "suggereixen" allò que s'ha de dir, fins i tot amb guionet (això sí, sense segells ni distintius oficials).

Són els temps en els quals el nom de Jacinto Benavente és tan perillós com la paraula *pierna* referida als futbolistes (per evitar, sens dubte, associacions immorals), o *banquete*, que és substituïda generalment per *home-*

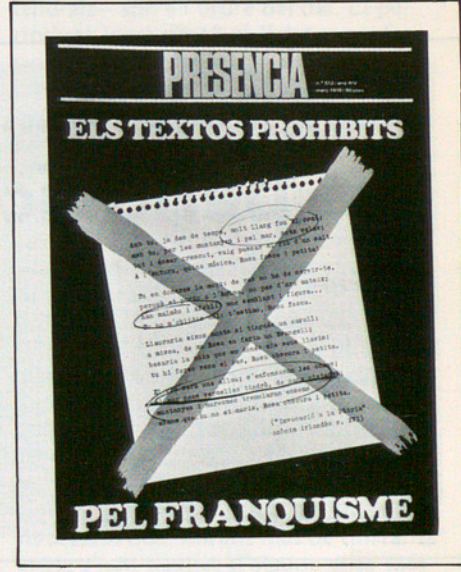
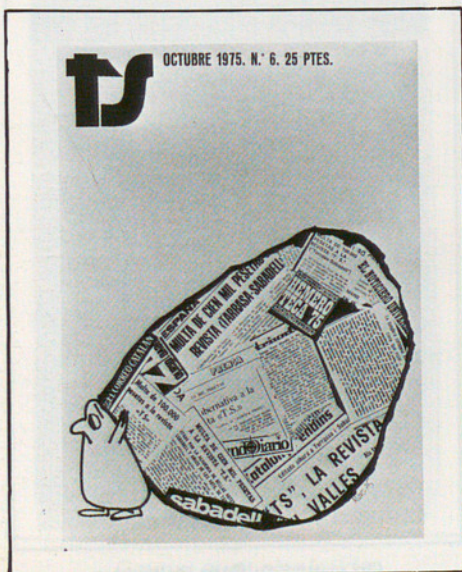
naje o agasajo " para evitar que los que sufren las dificultades alimenticias de la postguerra se sientan ofendidos y humillados". Un exercici d'estructisme lingüístic tan groller com aquell del senyor Fraga els anys seixantes, que convertia els negres de Guinea Equatorial en presentables i inofensius homes de color.

Són els temps en què fer premsa en català esdevé un gravíssim atemptat contra la "sagrada unidad de la Patria". I en què per entrar a l'Escola Oficial de Periodisme cal dur el carnet de la Falange a la butxaca.

En aquestes condicions, ni tan sols la premsa de l'Església pot fer miracles. I els intents renovadors —aïllats, gairebé heroics— s'estavellen contra el mur bastit amb la paperassa de sis o set misteriosos i de les direccions generals corresponents i, ras i curt, amb l'espessa teranyina d'una acurada profilaxi repressiva.

El desvetllament dels anys seixantes

Els anys seixantes, tanmateix, les coses comencen a canviar. A falta de les institucions polítiques adequades, els sectors més conscients de l'opinió pública troben en la premsa local i co-

La llei Fraga: la premsa en llibertat condicional

Les "forces vives" de molts pobles i ciutats no acaben d'acceptar certs afanys renovadors

rals (marcades per la manca de plantejament empresarial i l'amateurisme). Aquest oblit del legislador a l'hora de definir els diferents tipus de publicacions periodístiques fa que s'apliquin a la premsa local i comarcal criteris genèrics de difícil realització. Es el cas, per exemple, de la necessitat de comptar amb un periodista titulat, requisit del qual solament en queden exemptes les publicacions religioses, les especialitzades i les publicacions internes de les associacions. La dificultat, en algun cas, esdevé insalvable, sobretot pel fet que el director titulat ha de residir al lloc on s'edita el periòdic. No cal dir que la tolerància governamental en aquest punt —com en d'altres— depèn molt del tarannà de cada publicació. L'exigència de professionalitat actua com un fre al desenvolupament de la premsa comarcal. I no solament perquè hi ha pocs periodistes a comarques sinó també per la forta càrrega econòmica que comporta l'obligada contractació de professionals. A més a més, la premsa comarcal paga les ambigüitats de la Llei Fraga. No solament les que conté l'article segon, que limita la llibertat d'expressió amb imprecisions tan notables com "el respecte a la veritat i a la moral", sinó també les deri-

vades de la discrecionalitat autoatorgada per l'administració a l'hora d'imposar sancions i, malgrat tot, no perdre el control de la premsa. Algunes revistes —és el cas de Presència— han arribat a estar suspeses més de tres anys per una decisió administrativa, modificada després per resolució judicial. . .

Hi ha una altra ambigüitat, causa de freqüents "extralimitacions", sobretot per part de les revistes de l'Església, que hom pretén circumscriure a funcions merament pietistes, alienes als afers temporals. La reivindicació, per part d'algunes publicacions eclesials, del dret a traçar des d'una òptica cristiana alguna cosa més que no pas les commemoracions marianes o la litúrgia pre-conciliar, ha portat al jutjat més d'un capellà-director. I hi ha hagut casos tan escandalosos com el de Grallers Comunitat Cristiana, publicació sense parió en expedients i sancions, o el del Full Parroquial de la Garriga, multat amb severitat per un innocent article sobre la problemàtica del dòlar.

Del dipòsit previ al caciquisme

Però no tot són ambigüitats. La censura prèvia, per exemple, és sub-

stituïda explícitament pel dipòsit previ —obligatori— de deu exemplars, que cal portar a la delegació del Ministerio mitja hora abans de la difusió, en el cas dels diaris i setmanaris, i sis hores en el d'altres publicacions. Es una censura "a posteriori", quan el periòdic ja és imprès, que obliga el director a autocensurar-se a l'hora de decidir la publicació de determinades opinions i informacions, que sempre poden ser considerades contràries a la llei i, en conseqüència, causa del segrest del periòdic.

En el cas de les poblacions petites —i no tan petites— hi ha, a més a més, l'agregant del caciquisme i, qui més qui menys, ha de retre tribut a les conegudes intocabilitats d'autoritats —municipals o econòmiques—, revestides amb el mantell del "vacasagradisme". Alguns alcaldes, molestos pel tarannà de revistes agosaradament crítiques, han usurpat fins i tot funcions judicials i han arribat a segrestar-les amb total impunitat, o bé, més subtilment, han recorregut a procediments mafiosos per fer-les desaparèixer.

Les "forces vives" de molts pobles i ciutats de Catalunya, massa avetsats a una premsa amorfa i controlada, no acaben d'acceptar certs afanys renovadors. I les pressions polítiques —i laborals— són a l'ordre del dia. El periodista local no té ni l'estatus professional ni una corporació sindical que li permeti defensar-se dels qui, gairebé per definició, es consideren dipositaris exclusius de la veritat ciutadana, sempre plàcida i confortant.

I, malgrat tot, els periodistes locals aconsegueixen reeixir. I de la nit —la nit— en què l'escamot falangista de Terrassa pretenia convertir un vell diari republicà d'esquerres, n'han sorgit més de quatre-centes publicacions locals i comarcals, nascudes a l'escalf d'aquells periòdics que els anys quarantes, cinquantes i seixantes van saber resistir, primer, i vèncer, després, la tisora del censor, la paperassa oficial i la mala llet d'alguns senyors i senyorassos que, durant més de quaranta anys, s'han ocupat d'alguna cosa més que de fer lluir el vellut de les poltrones. ●

Gramà: quan els alcaldes feien de jutges

Les coses no eren pas fàcils pels corresponsals